

MARGARETE VEGH

Tendințe noi în dramaturgia din R. D. G.

Zilele teatrului din R.D.G., desfășurate, în decembrie 1976, în câteva orașe din țară, au prilejuit publicului românesc întâlnirea, măcar în parte — în câteva dintre tendințele ei directe —, cu mișcarea teatrală contemporană din țara prietenă.

Între receptarea tradiției și noile creații, între istorie și poezie, trecut și prezent, tematica aleasă, construcția dramatică și soluțiile regizorale ori creațiile actoricești oferă coloratul tablou al unui teatru viu, într-un dinamic dialog cu o realitate complexă, neschematică și ireductibilă la simplificări didactice.

Tendințe multiple, aparent — dar numai aparent — contradictorii, pot fi deslușite în creațiile dramatice ale ultimului deceniu. Au fost depășite etapele începutului, când, cu excepția unor reale și durabile succese (Helmuth Baierl, Heiner Müller, Alfred Matusche), piesele se rezumau la expuneri dialogate, pe teme de producție ori de agricultură, când, din tradiția ngitprop ori de pieselor didactice („Lehrstücke“) ale lui Brecht, rămăseseră doar degetul arătător și o anumită elocință și sprinteneală a expunerii, lipsită, aceasta, de patosul incandescent, ca și de poezia cuvintului elevat, atât de dragă teatrului german. S-a modificat, însă, și complexul de probleme cu care teatrul — totuși, „oglinďă“ — avea să se confrunte. Marile hotărâri fuseseră luate; recentul trecut își păstrase avertismentul, dar scutit de obsesia lui, conștiințele noi se formau în mers, nu privind constant în urmă. Iar teatrul consemna dialectica acestui proces.

Am putea afirma că această nouă dramaturgie se naște supunďnd tradiția unei noi viziuni, lecția lui Brecht fiind învățată, iar receptarea ei creatoare, aplicată chiar pieselor sale.

Folosind istoria drept „model“ ori pornind de la caractere și situații ale societății contemporane, dramaturgia dezvoltă diferite tendințe, ce ar putea fi, într-o sistematizare cu orice preț, subsumate unei duble căutări

— una, ilustrată de Peter Hacks, cealaltă, de Volker Braun. Primul, Peter Hacks, preia linia și expresia comicului și ale poeziei predilecte teatrului german — de la „Fastnachtspiel“ la poem, de la burlesc la fiorul adevărului filozofic, rostit în versuri patetice — și câștigă publicul prin prospețimea caracterelor sale, prin siguranța construcției dramatice și, îndeosebi, prin sănătosul umor popular pe care-l practică. Vădit pasionat de istorie, dramaturgul este, în același timp, pătruns — în fiecare dintre situațiile dramatice pe care le înfățișează — de dialectica proceselor istorice, în întreaga lor ramificație de interese, acțiuni și gânduri. Dacă Brecht căuta modele *atitudinale* în situații istorice date, Peter Hacks, continuďnd căutările teoretice ale marelui său precursor, găsește adevărul istoriei nu numai în adevărul datelor acesteia, ci și în acela al procesualității ei. O mare încredere în om și, îndeosebi, în posibilitățile sale de înțelegere și de aprofundare caracterizează crezul poetic al dramaturgului. Ultimele sale piese — cu dialoguri științifice, pline de viață, fie că au ca subiect de discuție pe genialul „domn Goethe“, fie că dezbate fundamental problema a creației omenirii — comunică direct cu spectatorul, în așa fel încďt acesta nici nu simte lipsa unui conflict, ca atare, și participă la tensiunea *cuvintului*. *Adam și Eva*, *Conversație în casa Stein despre absentul domn Goethe*, ca și mai vechile piese, *Amfitrion* sau *Omphale*, sînt succese de durată ale scenelor din R.D.G.

Problemele actualității sînt, în mod evident, tratate preferențial în dramaturgia contemporană din R.D.G. Dincolo de situații concrete — aflate fie în munca din uzine, șantiere și cooperative sau uniuni agricole, fie în mediul de viață particulară a muncitorilor sau intelectualilor — se află caractere, tipuri umane individualizate. Dacă Peter Hacks, scriitor de inspirație livresc-culturală, construiește mai puțin caractere și mai mult tipuri (unele, chiar de marionete), Volker Braun, Heiner Müller, Helmuth Sakowski, Rainer Kerndl ori mai tinerii Ulrich Plenzdorf sau Rudi Strahl creează individualități distincte.

Socotit, pe bună dreptate, neconvingător, teatrul apologetic este respins în favoarea punerii în discuție, deopotrivă, a problemeilor grave și constante ale existenței și evoluției umanității, în genere, ca și a celor acute ale actualității. Așa fiind, a dezvălui contradicțiile în societatea contemporană rămîne una dintre problemele și dintre sarcinile dramaturgiei; nu, însă, și soluționarea lor simplistă, arbitrară. „Nu este vorba, de aceea, de a indica modul de rezolvare a contradicțiilor (lucru întlnit adesea, mai ales în literatura fantastică), ci de puțința lor de a fi rezolvate“ — scria Volker Braun, în 1968.

Utopismul unor indivizi izolați, ale căror visuri despre societate generează comportamente neadapate la realitatea concretă și,

în final, eşuarea, ori, dimpotrivă, supralicitarea colectivismului și îngrădirea individualității pot fi surse ale unor confruntări puternic dramatice. Nici Paul Bauch, eroul din *Basculanții* de Volker Braun, nici Edgar Wibeau, eroul piesei lui Ulrich Plenzdorf, *Noile suferințe ale tânărului W.*, nu vor fi supuși unei simplificări a conflictului dintre dorința lor febrilă, uneori anarhică, de autoafirmare, și colectivitate. Respinși sau autoizolându-se, amândoi vor evita o standardizare a posibilităților creatoare, dar vor apela la soluții extremiste, refuzându-și, astfel, realizarea, în finalul deschis al pieselor.

Lucrările lui Volker Braun se doresc propuneri teatrale și, în același timp, experimente sociale. El pledează, prin caracterele sale, pentru descoperirea tuturor posibilităților oferite de societatea socialistă individului. Dincolo de problematica proceselor de producție, el descoperă individualități, zbulcium sufletesc, ireductibil la scheme sau la lozinci.

★

Procedeele folosite pentru realizarea unui asemenea teatru dinamic — de acțiune sau de dezbateri filozofice, înfățișând biografii individuale sau scene din istorie ori scene parabolice și de feerie — sînt multiple. Helmut Baierl, de pildă, atrage publicul printr-o

tratare liberă, vioaie, cu mult umor și cu reală inventivitate situațională, cu un simț al valorilor și efectelor teatrale, educat la școala lui Brecht; Heiner Müller, dimpotrivă, se impune printr-o construcție dramatică sigură, în care, folosindu-se de procedee cinematografice, alternează planurile istorice cu biografii individuale. Piesa lui Claus Hammel, *Roma sau A doua creație a lumii*, a fost socotită o piesă fără acțiune, menținându-se în sfera dezbaterilor etice și filozofice, creionînd, cu o deosebită atenție, fizionomia morală a personajelor, în tradiția lui Cehov și a lui Gorki.

★

Uneori, dorința de a crea posibilitatea unor dezbateri deschise cu publicul este de natură a da pieselor un accent didacticist; dar soluții teatrale din ce în ce mai diverse aduc în scenă probleme generale etice ori politice și într-un limbaj parabolic (vezi, de pildă, piesele lui Joachim Knauth).

De inspirație istorică ori de actualitate, într-un limbaj poetic ori filozofic, comedie sau dramă, teatrul contemporan din Republica Democrată Germană cunoaște, desigur, o paletă mult mai bogată, dintre ale cărei culori am evidențiat doar cîteva, care ni s-au părut dominante.

Note

De la o inițiativă

Pentru a da celor peste două milioane de turiști, care au vizitat, în vara lui 1977, litoralul românesc, posibilitatea să se orienteze în bogăția și în varietatea manifestărilor artistice ale stagiunii estivale, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Constanța și A.R.I.A. — filiala Constanța au luat inițiativa editării unui volum, intitulat, simplu, „Agenda culturală a litoralului”. Criticul de teatru Jean Badea a alcătuit, cu minuțiozitate, un catalog al concertelor și spectacolelor zilnice, a prezentat muzeele și sălile de expoziție, cluburile, bibliotecile, cinematogra-

fele, locurile de divertisment. Este pentru prima oară cînd turiștii au avut la dispoziție un veritabil ghid artistic. În *Agendă*, teatrele participante la marele „turnir estival” sînt prezentate pe larg, cu informații privitoare la realizarea și la realizatorii fiecărui spectacol.

Dacă apreciem ca excelentă ideea editării unei asemenea *Agende* și o aplaudăm din toată inima, formulăm unele rezerve în ce privește două aspecte ale eficienței ei: în primul rînd, faptul că *Agenda* a apărut cam tîrziu (abia la începutul lunii august); apoi, multe informații nu au mai corespuns realității, fiindcă o serie de teatre din țară (Teatrul „A. Davila” din Pitești, Teatrul Municipal din Ploiești, Teatrul de Nord din Satu Mare), deși contractaseră obligații ferme, fie că și-au aminat turneele, fie că, pur și simplu, le-au suspendat.

Folosim prilejul pentru a aminti că înscrierea teatrelor pe așiful stagiunii artistice estivale reprezintă un act de răspundere. Cum spunea Radu Beligan, directorul Teatrului Național din București, „pe litoral, jucăm în fața unui public venit din toată țara, dornic să vadă spectacole bune. Iată de ce socotim că prezența noastră aici ne obligă la o înaltă ținută artistică”. Prima scenă a țării și-a onorat cu prisosință mandatul artistic, efectuînd trei turnee pe litoral, cu cele mai bune spectacole. În acest fel se cuvine să gîndească și să acționeze fiecare colectiv teatral.

...Printre altele, și pentru a îngădui viitoarei ediții a *Agendei* — pe care o dorim promptă, bogată și interesantă — să apară fără... erată.

Stan Vlad